

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית

תצוה תשי"ט (חלק א)

ואתה תצוה את בני ישראל

• במדרש: היונה הביאה אורה לעולם. כי מאמר היונה שיש לבטוח רק בהקב"ה ולא בידי בשר ודם, זה מביא "לעכטינקייט" שיוכלו לראות האמת בעינים מאירות • 'אתה' תצוה, 'אתה' תדבר, מרמו על בחינת משה דשכינה מדברת מתוך גרונו, שהוא בלי אמצעי • בנמרא: שמן זית מביא לחכמה, והוא מסוגל נגד שכחה • ביאור הנמרא: המצפה לשלחן אחרים, עולם חשך בעדו • ביאור המשנה: כל דין שלוקח שוחד אינו מת מן הזקנה עד שעניו כהות • ביאור התפלה: שתהא תורתך אמונתנו, ואל ידוה לבנו, ואל יחשכו עינינו • ברש"י: ואתה תצוה מכל העם אנשי חיל, עשירים שאין צריכין להחניף • כל העולם כולו וכל הבליה לא נחשב למאומה כנגד סקירה אחת לטובה מהקב"ה •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ד לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

צו מנדב זיין רופט: 1-18-388-5519 | דורך קרעדיט קארד: 1700 # 845-366-2793

לשון קדשו - קונטרס רצב (חלק א) ***

לשון קדשו - קונטרס רצב (חלק א)

לשון קדשו:

929-522-1515

דרוק 1 דערנאך 292 פאר די רעקארדינג פון די וואך. פאר הערות דרוק 3

ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
16→2→819.1

קול אוצר יהודא

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פעקס: 718-650-2970

• ברכת מזל טוב •

הרה"ג ר' משה שרגא כ"ץ שליט"א, אב"ד ריסקאווא
לאירוסין בנו החתן פנחס נחום נ"י - עב"ג בת
הרה"ג ר' יושע לערנער שליט"א, דומ"ץ מאמנאר מאנטריאל

הרה"ר מרדכי יואל זילבערשטיין הי"ו
לאירוסין בנו החתן שלום יוסף נ"י - עב"ג בת
הרה"ר יצחק יחיאל מיכל לעבאוויטש הי"ו

הרה"ר משה דוד אהרן לאנדא הי"ו
לנישואי בתו - עב"ג החתן חיים דוד נ"י
בן הרה"ר יואל הלוי וואנחאצקער הי"ו

זכות וברכת רביה"ק זי"ע יחול על ראשם, ויעזור השי"ת שיוכו לדרות רב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

• וְהָם יַעֲלוּ לְזִכְרוֹן •

הרה"ח איש האשכולות, חובר חיבורים מחובכים, נדיב ושווע
רבי שבתאי ז"ל ליפשיץ
ב"ר דוד ז"ל
מח"ס נחלת דבש בכל מקצועות התורה
נפטר י"ז אדר א' תשפ"ב

האשה הצדקנית, שוכתה להציל את חייו
של הגה"ק בעל מנחת יצחק זי"ע בימי הזעם
מרת צביה ב"ר יונה חיים ע"ה
אשת הרה"ח ר' אלחנן ראמבארד ז"ל
נפטרה י"ד אדר תשנ"ד

האשה החשובה והענווה, הליכותיה בישירות בצדקות
ובתמימות, עמדה לימן בעלה עבור מוסדות רביה"ק זי"ע
מרת אסתר ע"ה בת
הגה"צ ישראל מאיר זצ"ל (בן הגה"ק בעל ערוגת הבשם זצ"ל)
אשת הרה"ח ר' שלמה בראווער ז"ל
נפטרה י"ט אדר א' תשד"מ

הרה"ח רבי
משה אפרים
ב"ר ארי' ז"ל
הערשקאוויטש

KolSatmar.com

א

קישויות ודקדוקים בפרשת תצוה

קושיא א

להבין יתור לשון 'וְאֶתְּהָ תִּצְוֶה' (וכן בהפסוק 'וְאֶתְּהָ תִּדְבֹּר אֶל כָּל חֻמֵּי לֵב

וְאֶתְּהָ תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל').^א

א) פרעגט מען דאך די קשׂיא, וואָס איז דער וְאֶתְּהָ תִּצְוֶה, איבעראַל שטייט 'צו' אַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, [אז] 'דבֹּר' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וואָס איז דער 'וְאֶתְּהָ', ער שמועסט דאך פון אים. [וכן צריך ביאור להלן בהפסוק 'וְאֶתְּהָ תִּדְבֹּר אֶל כָּל חֻמֵּי לֵב].

ב

וברמב"ן מפרש דבא לומר שמושה רבינו עצמו יצוה וידבר. והקשה בכלי יקר דהיא גופא קשיא, למה הקפיד כן בציווי זו יותר מבכל המצוות

דער רמב"ן הקדוש זאגט^ב, ס'שטייט 'וְאֶתְּהָ תִּצְוֶה, 'וְאֶתְּהָ תִּדְבֹּר אֶלֶיךָ, [וכן 'וְאֶתְּהָ תִּדְבֹּר אֶל כָּל חֻמֵּי לֵב, אז] ער זאל עס נישט טון על ידי שליח, נאָר ער אליין. פרעגט דער כלי יקר^ג, האָ גופא קשׂיא, פאַרוואָס האָט מען עפעס פונקט ביי דעם מצוה געווען [אז] ער זאל נישט טון על ידי שליח, האָ גופא טעמא בעי.

ג

קושיא ב-ג

בגמרא: וְהָיָה עֲלֶיהָ יוֹת כֹּתֵף בְּפִיהָ, אמרה יונה לפני הקב"ה, רבונו של עולם יהיו מוונותי מרוין כוית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין ביד בשר ודם. ובמדרש כאן: מה היונה הביאה אוֹרְהָ לעולם, אף אתם שנמשלתם כיונה הביאו שָׁמֶן יוֹת' וְהִדְלִיקוּ לָפָנַי את הנר, שנאמר וְאֶתְּהָ תִּצְוֶה וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שָׁמֶן

וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שָׁמֶן זֵית זָךְ.

ס'שטייט אין מדרש^ד [ובגמרא, אין] פֿרשת נח ביי דער יוֹנָה [שטייט וְתָבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לַעֲתָר עָרֶב] וְהָיָה עֲלֶיהָ יוֹת כֹּתֵף בְּפִיהָ.

^א חסר משהו בתחילת הריקארדינג.

^ב ברמב"ן (כו, ב): אמר הכתוב כאן וְאֶתְּהָ תִּצְוֶה, בעבור שאמר במשכן תמיד וְעֲשִׂיתָ, והוא בציווי [שעשיית משה הוא רק בציווי לבצאל ושאר החכמים], אמר בכאן וְאֶתְּהָ בעצמך תִּצְוֶה להם שִׁיִּקְחוּ אֵלֶיךָ את שָׁמֶן המאור וכו'. וכן אמר (כח, א) 'וְאֶתְּהָ תִּדְבֹּר אֶלֶיךָ אֶת אֶהֱרֹן אֶחִיד, כי אתה בעצמך תקראם, וְתִבְשְׂרֵם במעלה הזאת. וְעֲשִׂיתָ להם כְּגִיד קֹדֶשׁ (שם, ב), בציווי לחכמים העושים במלאכה, כדרך כל מלאכת התבנית. וכן 'וְאֶתְּהָ תִּדְבֹּר אֶל כָּל חֻמֵּי לֵב (שם, ג), שידבר עמהם הוא עצמו, כי הוא יכיר את חכמתם, וידע המלאכה הראויה להמסר לכל אחד מהם. ובעבור שאמר וְאֶתְּהָ תִּדְבֹּר, וְעֲשִׂיתָ, הוצרך לפרש 'וְאֶתְּהָ תִּדְבֹּר אֶל כָּל חֻמֵּי לֵב, כי בציווי יעשו הבגדים, כשאר המלאכה אשר יאמר בה (תשא לא, ב) רָאָה קָרָאתִי בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל וגו'.

^ג בכלי יקר (כו, ב): וְאֶתְּהָ תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'. יש לדקדק מהו וְאֶתְּהָ תִּצְוֶה, שני נוכחיות, וְאֶתְּהָ צוה מיבעי ליה למימר. גם מלת וְאֶתְּהָ כולה מיותרת, כי היה לו לומר 'צו' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כי בלשון זה נאמר בפרשת אמור (כו, ב) על הנרות הללו. ומה שכתב הרמב"ן לומר שהקפיד שלא יעשה זה על ידי שליח כו', מכל מקום היא גופא קשׂיא, למה הקפיד במצוה זו יותר מבכל המצוות. וכן בסמוך נאמר 'וְאֶתְּהָ תִּדְבֹּר, גם שם הדבר צריך ישוב.

^ד בתנחומא בפרשתן (סימן ה): וְאֶתְּהָ תִּצְוֶה, זה שאמר הכתוב (שיר השירים א, טו) הִנֵּה יָפָה רֵעִיתִי הִנֵּה יָפָה וכו', במה, בְּעֵינֶיךָ יוֹנִים (שם), אלו סנהדרין שנמשלו ליונה וכו', דבר אחר עֵינֶיךָ יוֹנִים, מה היונה הזו משהיא מְכַרֶּת את בן זוגה אינה זוה ממנה, כך ישראל משהכירו להקב"ה שוב אינם זֵוִים ממנו, ואין מניחין אותו. דבר אחר, מה יונה זו כל העופות כשהן נשחטין הן מפרסנין, אבל היונה הזו פושטת צוּאָרָהּ, כך אין אומה בעולם נהרגת על קדושת שמו ומוסרת עצמה להריגה, אלא ישראל, שנאמר (תהלים כד, כ) כִּי עֲלִיךָ הִרְגָנוּ כִּל הַיּוֹם וגו'. וְעֵינֶיךָ יוֹנִים, אמר רבי יצחק, אמר להם הקב"ה דוגמא שלך דומה ליונה, מי שמבקש ליקח חטים מחברו הוא אומר לו הראני דוגמתן, אף אתה דוגמא שלך דומה ליונה, כיצד כשהיה נח בתבה כתיב שם (נח ה, ז) וַיִּשְׁלַח אֶת הָעֶרֶב וַיָּצֵא, ואחר כך שלח את היונה וְתָבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה וגו'. אמר הקב"ה, מה היונה הביאה אוֹרְהָ לעולם, אף אתם שנמשלתם כיונה הביאו שָׁמֶן יוֹת' וְהִדְלִיקוּ לָפָנַי את הנר, שנאמר וְאֶתְּהָ תִּצְוֶה וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שָׁמֶן [זית זָךְ]. ובויקרא רבה פרשת אמור (לא, א): תני רבי חייא, שָׁמֶן זֵית, ולא שָׁמֶן שומשמיין ולא שָׁמֶן אגוזים ולא שָׁמֶן

היונה הביאה אוֹרָה לְעוֹלָם (ובפירושו עיין להלן באות מו).

טָרֶף 'בְּפִיָּה', אִמְרָה יִהְיוּ מְזוֹנוֹתֵי מְרוֹרִים כְּזֵית בִּידֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא מְתוּקִים כְּדֹבֶשׁ בִּידֵי בֶשֶׂר וְדָם.^ה

[און] מֵהֵיכָן הִבִּיֵּא אוֹתוֹ, אִיז אַ פֿלוגֶתָא אִין דַּעַם, צִי מִגֵּן עֵדֶן, צִי מֵאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, פֿון וואוּ זי האט עס געברענגט דאָרט.

ד

ויש להבין כמה הביאה היונה אורה לעולם, לפי שהביא זית בפיה, ומזיתים נמלו שמן למאור. והלא מאותו זית שלקחה היונה, לא נמלו כלום למאור

(ב) לכאורה וואָס עפעס [זאָגט ער] אַז זי האָט געברענגט אוֹרָה לְעוֹלָם, אַז זי האָט געברענגט אַ זֵית. [והלא] פֿון 'דַּעַם' זֵית [שטרפה היונה] האָט מען דאָךְ נישט געמאַכט קיין שְׁמֵן לְמֶאֱר, דַּעַם זֵית האָט זי דאָךְ גענומען אויף מְזוֹנוֹת גֶּאָר, לְאֶכְלָה, [ואם כן מיט] וואָס האָט זי געברענגט אוֹרָה לְעוֹלָם אַז זי האָט געברענגט אַ זֵית [טָרֶף בְּפִיָּה].

ה

וגם להבין שייכות ענין האורה, לענין המאמר שאמרה היונה יהיו מזונותי מרוורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין ביד בשר ודם

(ג) און וואָס אַ שייכות האָט דאָס מיט דַּעַם [מאמר: שאמרה היונה, דמשמע כי] זי האָט געברענגט אוֹרָה לְעוֹלָם, ווייל זי האָט געזאָגט יִהְיֶה מְזוֹנוֹתֵי מְרוֹרִין כְּזֵית בִּידֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא מְתוּקִין כְּדֹבֶשׁ בִּידֵי בֶשֶׂר וְדָם. [ויש להבין] וואוּ קומט דאָס צו דַּעַם, אַז זי האָט געברענגט אוֹרָה לְעוֹלָם.

יב

ישוב הקושיות

מה

הקדמה לישוב קושיא כג-
(עד אחר אות ס)

נָאָר [לבאר] דַּעַם וואָס די יוֹנָה האָט געזאָגט, עֲלֵה זֵית טָרֶף בְּפִיָּה, וואָס דער מדרש

צנונות ולא שמן שקדים, אלא שמן זית, דמזיתך. אמר רבי אבין, קִשָּׁל למלך שמרדו בו לגיוניו, ולגיון אחד משלו לא מרד בו, אמר המלך אותו לגיון שלא מרד בי, ממנו יעשו דוכסין ואיפרכין ואיסטרליטין. כך אמר הקב"ה, הִזֵּית הַזֶּה הִבִּיֵּא אוֹרָה לְעוֹלָם בִּימֵי נח, הֵחָד וְהַבֵּא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעַת עֶרֶב וְהָיָה עֲלֵה זֵית טָרֶף בְּפִיָּה וְכו' [וההמשך שם הוא כמו בבראשית רבה דלהלן].

ובבראשית רבה (לג, ו) [וכן הוא גם בויקרא רבה (שם) ובשיר השירים רבה (א, פסוק טו, ד, פסוק א)]: וְהַבֵּא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעַת עֶרֶב וְהָיָה עֲלֵה זֵית טָרֶף בְּפִיָּה וְכו' (נח ח, יא). מֵהֵיכָן הִבִּיֵּא אוֹתוֹ, רַבִּי אַבָּא בַר כְּהֵנָּה אָמַר, מִשְׁבְּשׁוֹשֵׁין שְׂבָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל הִבִּיֵּא אוֹתוֹ. רַבִּי לִוִּי אָמַר, מִהַר הַמִּשְׁקָה הִבִּיֵּא אוֹתוֹ, דְּלֹא טַפַּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּמִבּוּלָא, וְהוּא שֶׁהַקֶּב"ה אוֹמֵר לִיחְזָקָאֵל (כב, כד) אֶרֶץ לֹא מִטְּהָרָה הִיא לֹא גִשְׁמָה בְּיוֹם זַעַם. רַב בִּיבִי אָמַר, נִפְתַּחוּ לֵה שַׁעֲרֵי גֵן עֵדֶן וְהִבִּיֵּא אוֹתוֹ. אִמַּר רַב אַבְהוּ, אִילוּ מִגֵּן עֵדֶן הִבִּיֵּא אוֹתוֹ, [וכן] לֹא הִיתָה מִבִּיֵּא דְבַר מַעֲוֵלָה, אוּ קְנָמוֹן, אוּ פִלְסְמוֹן. אֲלֵא רָמֵז רִמְזָה לוֹ, אִמְרָה לוֹ לֵנַח, מִרְטָב מִרְ מִזָּה, וְלֹא מִתּוֹךְ מִתַּחַת יָדֶיךָ.

^ה לשון הגמרא בעירובין (יח,): אמר רבי ירמיה בן אלעזר, מאי דכתיב וְהָיָה עֲלֵה זֵית טָרֶף בְּפִיָּה [פירש"י: טָרֶף 'בְּפִיָּה', מאמר פיה, ביקשה שיהא זית 'טרף' שלה, והיינו מזון], אמרה יונה לפני הקב"ה, רבונו של עולם יהיו מזונותי מרוורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין ביד בשר ודם [נח]. כתיב הכא טָרֶף, וכתיב התם (משלי ל, ח) הַטְּרִיפֵנִי לֶחֶם חֶקִּי.

וכן הוא בגמרא סנהדרין (קח,): וְהָיָה עֲלֵה זֵית טָרֶף בְּפִיָּה [פירש"י: בפיה היתה שואלת מזון טרף של זית]. אמר רבי אלעזר, אמרה יונה לפני הקב"ה, רבונו של עולם יהיו מזונותי מרוורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקים כדבש ומסורים ביד בשר ודם. מאי משמע דהאי טָרֶף לישנא דמזוני הוא, דכתיב הַטְּרִיפֵנִי לֶחֶם חֶקִּי.

^י בבראשית רבה המובא לעיל בהערה ד. ועיין ברמב"ן פרשת נח (ח, יא) מה שהאריך בביאור דברי המדרש בזה.

ברענגט דאָ צי, [והקשינו] וואו קומט דאָס צו דאָ, צו [דעם] אָרְהָ [שהביאה לעולם]. דעם וואָס זי האָט געזאָגט [יהיו מזונת] נאָר על ידי הקדוש ברוך הוא [און] נישט בידי בשר ודם, וואו קומט דאָס צו דער אָרְהָ, [וואָס] זי האָט געברענגט אָרְהָ לעולם.

מו

[ולפשוטו משמע פירוש המדרש במה שהביאו אורה לעולם], ווייל ס'איז זייתים, [און] אין זייתים איז דאָ אַ רָמָז אויף אָרְהָ, ווייל פון זייתים האָט מען גענומען אָרְהָ [שבו האירו נרות המנורה].

אַבער 'דער' זיט וואָס די יוֹנָה האָט געברענגט איז דאָך נישט געווען [לצורך כך. רק] על כל פנים איז עפעס אַ רָמָז.

[אבל אחתי לא מובן] וואו קומט אָהער דער יְהִיו מְזוֹנוֹתֵי מְרוֹרֵינִי, [שדרשוהו בפסוק] טָרֶף בְּפִיָּה. די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה נעמט דאָס צוזאם, [אז] ווייל זי האָט דאָס געזאָגט מיטן מויל [הביאה אורה לעולם] (כדלעיל בקושיא ג).

מו

[קושיא במאמר הגמרא: המצפה לשלחן אחרים, עולם חשך בעדו]

איתא בגמרא ביצה, המצפה לשלחן אחרים, עולם חשך בעדו. ויש להבין למה דוקא בזה אמרו שהעולם חשך בעדו, ולא בשאר צרות גדולות יותר מזה

[ונגידים לזה, דהנה] די גמרא זאָגט¹, המצפה לשלחן אחרים, עולם חשך בעדו. [ולכאורה] וואָס הייסט עולם חשך בעדו, ס'שטייט נישט אויף אַן אַנדערע זאָך [לשון כזה], פאַרשידענע צרות [נוכרים בגמרא, און] ס'שטייט נישט דעם לשון עולם 'חשך' בעדו.

מח

ובמהרש"א ברכות, מבוא מימרא זו לפרש בה נוסח התפלה יהי רצון שתהא תורתך אמונתנו, ואל ידוה לבנו, ואל יחשכו עינינו. דרכונה שאף שתהא תורתך אמונתנו, ונעסוק רק בתורה, מכל מקום אל יחשכו עינינו, דהיינו שלא נדוה בכלל המצפין לשלחן אחרים שעל זה אמרו עולם חשך בעדו

דער מהרש"א זאָגט דאָרטן, וואו די גמרא זאָגט דאָרטן² ביי די תפלות [שאמרו התנאים ואמוראים לאחר תפלת י"ח, יהי רצון] שתהא תורתך אמונתנו, ואל ידוה לבנו, ואל יחשכו עינינו.

זאָגט אויך דער מהרש"א דעם פֿשט³ [אין] ואל יחשכו, ווייל ס'איז תורתך אמונתנו, האָט מען דאָך נישט קיין אומנות להתפַנֵס, [שהרי] אז ס'איז תורתך אמונתנו

¹ לכאורה הכוונה לדברי חכז"ל במדרש. או להפסוק עלה זית טרף בפייה.

² בגמרא ביצה (לב): אמר רב נתן בר אבא אמר רב, כל המצפה על שלחן אחרים, עולם חשך בעדו [פירש"י: בעדו. כנגדו, כמו שקב בעדו (איוב א, י). כלומר חושך פרוס לפניו, הכל עליו כחושך], שנאמר (איוב טו, כג) נדד הוא ללחם אִיָּה יָדַע כִּי נֶכֶן בְּיָדוֹ [מוזמן אצלן] יום חשך. רב חסדא אמר, אף חיינו אינן חיים. תנו רבנן, שלשה חיייהן אינם חיים, ואלו הן, המצפה לשלחן חבריו, ומי שאשתו מושלת עליו, ומי שיסורין מושלין בגופו.

³ בגמרא ברכות (טז): רבי חייא בתר דמצלי אמר הכי, יהי רצון מלפניך ה' אלקינו, שתהא תורתך אמונתנו, ואל ידוה לבנו, ואל יחשכו עינינו.

⁴ במהרש"א לא מצאנו כעת. ועיין בדברי יואל למוצאי שמחת תורה (עמוד תשג) שהאריך בביאור דברי הגמרא אלו, והביא מקורם דברי המהרש"א שם שכתב וז"ל: ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו. על שם הכתוב (איכה ה, י) על זה היה דוה לבנו על אלה חשכו עינינו, עכ"ל מהרש"א. ועל זה ממשיך רבינו וז"ל: ודבריו סתומים, דמה ענין הך קרא דמיירי מחורבן בית המקדש, לענין העוסק בתורה. [ועל זה ממשיך] ובפשטות פירושו בו המפרשים [עיי' דרשות חת"ס המובא להלן] על פי מה דאיתא בגמרא כל המצפה לשלחן אחרים עולם חשך בעדו, ועל כן אם יהיה תורתו אומנותו, ולא יעסוק בשום אומנות עבור פרנסתו, הרי בהכרח יהא זקוק להתפַנֵס משלחן אחרים,

מזו מען זיך מפרנס זיין משל אחרים, ממילא קאן זיין עולם חשך בעדו, בעט מען זיך אף על פי שתהא תורתך אומגתנו, אז מ'טוט נישט גארנישט, פונדעסטוועגן אל יחשכו עינינו. אזוי זאגט דארטן דער מהרש"א^א.

מט

אבל גוף המימרא עדיין צריך ביאור, למה אמרו בזה דייקא הלשון עולם חשך בעדו

אבער הא גופא, דעס אליין דארף האבן פשט.

פארוואס טאקע, פארוואס גראד דער טיטול [פון] עולם חשך בעדו [שטייט] ביי המצפה לשלחן אחרים.

ג

[הקדמה לשיב חקושיא במאמר הגמרא]

הרמב"ן מפרש בפסוק לשכים בעיניכם, דהכוונה שיביאו את ישראל לירי טעות

וסמויות עינים שלא לראות האמת, וזה נקרא עורר עינים, וכמאמר הכתוב כי תשחד יעור^ב

[אמנם כבר ביארתי בזה^ב על דרך וואס] דער רמב"ן הקדוש זאגט^ג אין פרשת מסעי (לג,

נה) [לפרש הכתוב] ואם לא תורישו את ישיבי הארץ מפניכם והיה [אשר תותירו מהם] לשכים

בעיניכם ולענינם בצדיכם וצרו אתכם על האדמה [אשר אתם ישיבים בה].

ועלול להיות ח"ו עולם חשך בעדו, לזה התפלל דאף על פי שתהיה תורתך אומגתנו, אף על פי כן אל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו, שלא יהיה עולם חשך בעדו. ◦ אולם גם בהן מימרא גופא דהמצפה לשלחן אחרים עולם חשך בעדו, קשה מדוע דוקא אצל צרה זאת דמצפה לשלחן אחרים אמרו לשון כזה דעולם חשך בעדו, ולא מצינו שיאמרו לשון זה בשאר צרות שישנם בעולם רח"ל, ומה ענין צרה זו דוקא להמצפה לשלחן אחרים, ומהו הכוונה כזה. ◦ ופירשתי כבר על פי מה שכתב הרמב"ן הקדוש פרשת מסעי וכו' [ונדמסיק רבינו כאן, ועיי"ש שהאריך טובא בכל ענין זה, וגם הלשון ואל ידוה לבנו, וכדלהלן. ובוה מסיק לפרש גם דברי מהרש"א, שהביא לזה את הפסוק על זה היה דנה לבנו על אלה חשכו עינינו, עיי"ש בפנים ואכמ"ל].

^א וכעיקר פירושו זה כן מבואר בדברות חתם סופר (סוף ח"ב בדפו"ד דף תח: בליקוטים לפרשת בחקותי) וז"ל: בהפטרות (ימ"ז, יח) כה אמר ה' אדוני הגבר אשר יבטח באדם, ושם בשר זרעו, ומן ה' יסור לבו. רוצה בזה כי הוא עושה ג' לריעותא ויורש תרתי גיהנם, הוא בוטח באדם, ועולם חשך בעדו, והנה הוא בזה כרוב תלמידי חכמים בעוה"ר אשר לא זכר להתפרנס משלהם וכו' [עיי"ש עוד באורך]. ◦ ועל דרך זה אמרתי פירוש מי שהיה מתפלל שתהיה תורתך אומגתנו, ואל ידוה לבנו, ואל יחשכו עינינו, עיי"ש ח"ב פרק היה קורא (ברכות טז:). והכי קאמר, שיחיה תורת ה' אומגתו, ומכל מקום לא יבוא ח"ו על ידי זה לדין לב, להרוס מסילות שבלבבו [עיי"ש לעיל מנייה], וגם אל יחשך עינו, לצפות על שולחן אחרים שעולם חשך בעדו.

^ב בכמה מקומות. ומהם בדברי יואל חיי שרה (עמוד תפד, ועמוד תקטז), במדבר (עמוד נה), ועוד.

וז"ל רבינו ביואל משה (א. קנט): ואמרו חכמינו ז"ל המצפה לשלחן אחרים עולם חשך בעדו, ולמדו זה מקרא דכתיב יום חשך. ואינו מובן, הלא הרבה צרות יותר גדולות יש בעולם שלא נאמר עליהם אותו המאמר עולם חשך בעדו, ולמה אמרו כן דוקא בזה. אבל הפירוש הוא, שהמצפה לשלחן אחרים נעשה משוחד מכל אותן שמצפה להם, ואמר הכותב השחך יעור עיני חכמים שלא לראות האמת, וכמו שהבאתי (בסיון קטו וקמב) מגמרא כתובות (דף קה) שמסמא את העינים, וזה הוי עולם חשך בעדו, שאינו רואה מה שלפניו את הדרך האמיתי שאינו כדעת העולם התועים מני דרך.

ובעל הגאולה ועה"ת (סימן קא): ורגיל אני לפרש מאמר הגמרא המצפה לשלחן אחרים עולם חשך בעדו, דלכאורה אינו מובן מדוע דוקא בצרה זו אמרו שהעולם חשך בעדו, ולא בשאר צרות גדולות יותר מזו. אבל הכוונה בזה, דהמצפה לשלחן אחרים נעשה משוחד לכל אלו שמצפה אליהם, ואמר הכתוב (דברים טז, יט) כי השחך יעור עיני חכמים, ואמר ז"ל בגמרא כתובות (קה): שמסמא עיני המקבלם, ועל כן עולם חשך בעדו, שאינו רואה המאורות ודרך ישכון אור.

^ג ברמב"ן פרשת מסעי (לג, נה): לשכים בעיניכם. ליתדות המנקרות עיניכם. תרגום של יתדות, שיפניא וכו', לשון רש"י. והנה ברור הוא כי לשכים קוצים חדים, מלשון הסר משוכתו (ישעי' ה, ה), הנני שף את דרךך (הושע ב, ח), הלא אתה שכת בעדו (איוב א, א), ושמת שפין בלעף (משלי כג ב), דבר חד מקוץ או מברזל וכו'. ◦ אבל הכוונה בלשכים בעיניכם, להטעות אתכם, ולא תראו ולא תבינו. כמו מי השחך יעור פקחים (משפטים כג, ח), וכן ולפני עור לא תתן מקשל (קדושים יט, יד) על דעת רבותינו (תורת כהנים קדושים שם). יאמר, כי ניקרו עיניכם להטעות אתכם, ולא תראו ולא תבינו, וילמדו אתכם בכל תועבותיהם ולעבדו את אליהם, כמו שאמר (משפטים שם, לג)

[דלכאורה] וואָס איז דער פֿשט לשכים 'בעיניכם', וואָס איז דאָס דעם לשון לשכים 'בעיניכם'.

זאָגט דער רמב"ן הקדוש, דאָס איז די זעלבע לשון וואָס ס'שטייט פי השחד 'יעור עיני חכמים'. אז מ'ווערט משוחד פאר עפעס, איז עס מעור עינים, מ'זעט נישט דעם אמת.

זאָגט ער [דער פסוק], ואם לא תורישו את ישרי הארץ מפניכם, אז איר וועט דארט האבן די ישרי הארץ, וועלן זיי ענק מעור עינים זיין, והיה לשכים בעיניכם, זיי וועלן מעור עינים זיין, עטס וועט נישט זען דעם אמת, אזוי ווי ס'שטייט פי השחד 'יעור'.

נא

וכן יש לפרש בהמשנה, כל דין שלוקח שוחד ומטה את הדין, אינו מת מן הזקנה עד שיעניו כהות. והקשה בורע יצחק, דהלא ראינו כמה מקבלי שוחד שלא נעשו סומים

[וכעין זה יבואר במאמר המשנה, וואָס ס'שטייט^ט, המקביל שוחד, צום סוף איז עיניו כהות, אינו מת מן הזקנה עד שיעניו כהות] [שנאמר פי השחד יעור פקחים].

פרעגט דער זרע יצחק^ט, מ'זעט דאָן אסאך וואָס זיי נעמען שוחד, און זיי ווערן נישט בלינד.

נב

והוא מתירן ההכונה על עיני הנשמה לעולם הבא. אבל אחתי קשה דמבואר בלשון המשנה דהוא בעורו בחיים מרם שהוא מת

[ובזרע יצחק] זאָגט ער [לחרץ, אז] דאָס מיינט מען בעולם הבא.

[נאָר] לכאורה איז דאָן א קשיא [על תירוצו], וואָס הייסט בעולם הבא, [והלא] ס'שטייט דאָן 'אינו מת' מן הזקנה עד שיעניו כהות, [און] ווילאנג ער שטארבט נישט

לא ישובו בארץ פן יחטאו אתך לי פי תעבד את אלהיהם. ואחר שיהיו שכים בעינים, ונטעו אתכם לשוב מאחרי, יהיו עינים בעינים, שיכאיבו ויצערו אתכם לשלול ולבוז אתכם, ואחר כך וצרו אתכם, שילחמו בכם ויביאו אתכם במצור, ואני אגלה אתכם מפניהם גלות שלימה וכו'.

י' וכדמפרש רש"י שם: לשכים בעינים, ליתדות המנקרות עינים. תרגום של יתדות, שיקאי.

^ט במשנה סוף פאה (ח, ט): וכל דין שלוקח שוחד ומטה את הדין, אינו מת מן הזקנה עד שיעניו כהות, שנאמר (משפטים כג, ח) ושוחד לא תקח פי השחד יעור פקחים וגו'.

^ט בזרע יצחק על המשניות [להגיד יצחק חיות דצ"ל אב"ד סקאליא, וי"ל בשנת תצ"ב] (פאה שם): אינו נפטר מהעולם עד שיהיו עיניו כהות. מקשים, הא חזינן כמה רשעים שנוטלים שוחד ואין עיניהם כהות. ותיצרו המפרשים דקאי על הנשמה. ובוה נראה לי הפירוש בתהלים סימן פ"ב (כ-ה) עד מתי רשעים תשפטו עול וגו' לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו. והכי פירושו, שהרשעים ששופטים בעול ולוקחים שוחד, וטעמם מאחר שרואים שכמה אנשים לוקחין שוחד ואין עיניהם כהים, לכן אמר לא ידעו ולא יבינו הפירוש של בחשכה יתהלכו, רצה לומר פירוש הפסוק פי השחד יעור, הם סוברים דקאי אגור, ובאמת שקאי אנשמה בעולם הבא, וק"ל.

וכן כתב הגאון הנ"ל בפי' תהלים שלו (מזמור פב): עד מתי תשפטו עול וגו' שפטו דל ונתום וגו' לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו. ופירש רש"י, שהשוחד יעור עיניהם, ואם כן הולכים בחשכה. ויש לדקדק מאי לא ידעו ולא יבינו. ונראה לפרש, דאיתא קושיא, האך אמר פי השחד יעור, הא חזינן כמה דיינים מעוותים הדין ולוקחין שוחד, ואפילו הכי נפטרים מן העולם ואינם נעשים עורים. ותיצרו שאינו קאי על עינים גשמיות, רק על עיני הנשמה, שנעשים עור אחר מותו, ואינה רואה הליכות גן עדן. וזה שאמר, לא ידעו ולא יבינו הפירוש של בחשכה יתהלכו, רצה לומר פירוש פי השחד יעור, שהם סוברים שקאי אעולם הזה, ורואה שכמה דיינים שלקחו שוחד ואינם נעשים עור, ולפיכך מלעגים בתורה ולוקחים שוחד ומעוותים הדין, אבל האמת אינם מבינים דקאי אעולם הבא, ושם נעשים עורים וק"ל. ופירוש הזרע יצחק הובא גם ביטחא משה פרשת משפטים (בפסוק ושוחד לא תקח, ד"ה ונקדים) וכמו שמזכיר רבינו בס"ג משפטים תשי"ט (המובא לקמן). ועיי"ש עוד ביש"מ דרוש ארוך בענין השוחד.

דערפריער, דאָס איז דאָך נישט 'בעולם הבא', ווייל ווילאָנג ער שטאַרבט נישט איז דאָך עס נאָך אַלץ 'בעולם הזה'.

נג

אמנם לדברי הרמב"ן מבואר היטב דברי המשנה, דאין הכוונה שנעשה סומא ממש בגופו, אלא שנשמתין עיניו מלראות את האמת בדברי התורה

נאָר [לדרכינו אתי שפיר, כי] עֵינֵינוּ פְּהוֹת מֵיֵינוּט מַעַן עַר וועט זיין טאַקע [בלינד], אַזוי ווי ער זאָגט [דער רמב"ן אויף] לְשׁוֹפִים פֻּעֵינִיכֶם, מ'ווערט בלינד. [וענין זה שפיר רואין גם בחוש, שמתקיים כן במקבלי שוחד, וממילא לא קשה קושיית הזרע יצחק].

נד

[ויש להוסיף עוד בזה, וואָס] איך האָב געזאָגט, "ס'זעט אויס אין מדרש", זאָגט ער [אדם שלוקח שוחד] 'סוף' [שתטרף דעתו]^ט, אפילו שוין אָן שוחד, באַקומט ער אָן עוֹרוֹן

"בב' שבועות לפני זה, בס"ג משפטים תשי"ט. וז"ל רבינו שם: ס'שטייט דאָך אין מדרש (מובא להלן בהערה יח, ותוכן הדברים כ') כל מי שלוקח שוחד, סופו לטהר את הטמא ולטמא את הטהור. און דער מדרש זאָגט דאָ (לפי לשון רש"י המובא בהערה יט) 'סוף שתטרף דעתו', און איך האָב געזען אויך אז ס'שטייט אנדערע לשונות אין די גמרא כתובות דף ק"ה, און אין די מדרשים, אין יעדן מדרש שטייט אנדערע לשונות, [אבל ככולם משמעות הלשון] אַז דער סוף וועט זיין, [הגם] ס'איז דאָ פאַרשידענע נוסחאות וויאזוי מ'ד'ש'נט פון יתור לָשון וכו'.

האָב איך געקלערט דאָס איז דער פֿשט וכו', וואָרן לעולם די משנה זאָגט דאָך אין סוף פאה, כל דיין שלוקח שוחד אינו מת מן הזקנה עד שענינו כהות וכו'. קודם אין פֿשטות אין דער פֿשט אַז ס'טוט פאַרבלענדן [די אויגן] און ער זעט נישט, ווי רש"י זאָגט אין פרשת שופטים (טו, טז) כִּינן שְׁלֹקֶח שוֹחַד 'אי אפשר' שלא יטה לזכות, ס'איז נישט מעגליך ער זאָל נישט באַקומען קיין נטיית הדעת [צו אים], בפשטות, [ווייל] ס'איז דאָס טבעיות [כך], אַזוי ווי רש"י זאָגט (כתובות שם) שְׁלָבוּ חֵד, [און] אין אדם רואה חובה לעצמו. [און] עקסטערדעם שטייט דאָך דאָ אין די משנה אַז דאָס אויך, אַז דער סוף איז אַז עיניו כהות [אף בשאר דברים], אַזוי זאָגן זיי פֿשט אַז דאָס איז יַעוֹר, אַז עקסטער וואָס מ'ווערט פאַרבלענדט, איז עיניו כהות. ○ אין זרע יצחק ברענגט ער אַז מקשין המפרשים, מ'זעט דאָך ס'איז דאָ אַסאך בעוה"ו וואָס זענען מקבל שוחד און זיי לעבן זיך אויס און זיי זעען מיט די אויגן און ס'ווערט נישט קיין עיניו כהות, אַמער אין די משנה שטייט דאָך אינו מת מן הזקנה עד שענינו כהות. ברענגט דער זרע יצחק, אַז די מפרשים זאָגן אַז דאָס גייט אַרויף אויף די נשמה, אַז די נשמה ווערט עיניו כהות, און דאָס מיינט מען אַז 'לעולם הבא' ווערט עיניו כהות. טייטשט ער מיט דעם דעם פסוק לא יָדַעו וְלֹא יֵבִינוּ בַחֲשֵׁכָה יִתְהַלְכוּ וכו' (מכובא דבריו לעיל בהערה טז). ○ נאָר די פֿלאַ איז, ס'איז אַדאָי אַמַּת [הענין לעצמן], נאָר [אין] דאָס לשון אין די משנה איז עס שווער דאָס מַכָּן צו זיין, אַז מ'מיינט עס נאָר אויף בעולם הבא, [שהרי] די משנה זאָגט דאָך 'אינו מת' מן הזקנה עד שענינו כהות, נו אַז ער זאָגט 'אינו מת', איז דאָך עס נישט בעולם הבא, איז דאָך עס בעולם הזה וכו'. ○ אי חידוש, דער יושם משנה דאָ (בפרשת משפטים) ברענגט אויך דעם זרע יצחק, און ער איז גאָרנישט מעיר דערויף, ווי קאָן איך דאָס זאָגן אַז מ'מיינט בעולם הבא, וואָרן ס'שטייט דאָך אין די משנה 'אינו מת'.

נאָר איך מיינ אַמאָל, [דהכוונה באמת הוא] דעם וואָס די מפרשים זאָגן אַז דעם וואָס ס'איז 'עיניו כהות' מיינט מען נישט דעם עין ההשמי, נאָר די נשמה, נאָר אויף אַן אנדערע כוונה, אַז דאָס מיינט מען טאַקע בעולם הזה. וואָרן לעולם אין די אַלע מדרשים שטייט, און אין די גמרא אויך, אַז 'סוף' שתטרף דעתו, צום סוף, [און] לכאורה אַז ער פאַרזעהט [רב באוור דין שלק שוחד] און דער חורבן איז נאָר אויך 'בשעת מעשה', דאָס איז דאָך א טבעיות [ואין צורך קרא לזכות זאת], אַבער וואָס איז טייטש 'סוף' שתטרף דעתו. [אלא מאין] מוז זיין אַז דאָ איז דאָ צוויי זאכן, דעם וואָס ס'איז בשעת מעשה אַז מ'זעמט שוחד און מ'ווערט פאַרבלענדט, דאָס איז א 'טבעיות', דאָס איז נישט קיין 'עונש', ס'איז א טבעיות שנעשה לבו חד וכו'. על כל פנים דאָס איז אין די טבע, דאָס איז דאָס טבעיות, ס'איז נישט קיין 'טירוף הדעת'. איבערדעם איז נישט קשה, דאָס איז צוויי זאכן. דעם וואָס שטייט אין מדרש סוף שתטרף דעתו, דעם איז שוין 'נישט פונעם טבעיות', וואָרן דאָס טבעיות איז דאָך נאָר [בשעת] ווען מ'זעמט שוחד, ווען מ'האָט דעם רצון ווערט מען מושהד און מ'זעט נישט, אַבער דערנאָך איז דער 'עונש', אַז אפילו אָן שוחד, אפילו ווען מ'באַקומט שוין גאָרנישט, מ'האָט נישט קיין שום אינטערעסע, מ'האָט שוין נישט מורא פאַר דעם מענטש, זעט מען אויך שוין נישט דעם אַמַּת, דאָס איז דער 'עונש'. ○ דאָס איז דער פֿשט אינו מת עד שענינו כהות [אויף] די נשמה, וואָרן דער דעת שטאַמט דאָך פון די נשמה, פונעם נפש, נישט פון די בחינת הגוף. די בחינה [פון] די השגה, דער 'דעת', דער 'דעת תורה' שטאַמט דאָך פון מכה די נשמה וואָס ס'ליגט אין מענטש. דאָס איז דער פֿשט וואָס די מפרשים זאָגן אַז עיניו כהות [מיינט] אויף די נשמה, כאַטשיג מ'זעט גאָר אַז ער האָט טאַקע אַפּענע אויגן, אַבער דער דעת ווערט אים פינסטער, ער זעט שוין נישט

עֵינִים, אַז ער איז נישט מכיר דעם אַמֶּת. ער האָט נישט קיין אַמֶּת/דיגע 'אויפפאַסונג' [מער בדרך כלל, אף בשאר דברים ששם אינו מושרד], ער זעט נישט דעם אַמֶּת.²
[ועל כל פנים] איבערדעם איז אֵינוֹ מֵת עַד שְׁעֵינֵינוּ כְּהוֹת, [דהיינו] ער וועט נישט זען דעם אַמֶּת.

נה

ובזה מבואר גם מאמר הכתוב וְאַתָּה תִּחְזֶה מִכָּל הָעָם 'אֲנֹשִׁי חִיל', דפירש"י שהם עשירים שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים. ולכאורה הלא מיירי מן יִרְאֵי אֱלֹקִים אֲנֹשִׁי אַמֶּת שְׁנָאִי בָּצַע. ועל כרחק דאף בירא אלקים ואנשי אמת, אם הם מצטרפין לבריות, מסתמין עיניהם ואינם רואים האמת, ואפילו כשרוצין לשפוט משפט אמת

איבערדעם זאָגט דער פסוק (יתרו יח, כא) וְאַתָּה תִּחְזֶה מִכָּל הָעָם 'אֲנֹשִׁי חִיל'. יִרְאֵי אֱלֹקִים אֲנֹשִׁי אַמֶּת שְׁנָאִי בָּצַע. [און אויף] אֲנֹשִׁי חִיל זאָגט רש"י³, עֲשִׂירִים, שְׁאִין צְרִיכִין לְהַחֲנִיף לְשׁוֹם אָדָם.

לכאורה אַז ער זאָגט יִרְאֵי אֱלֹקִים, אֲנֹשִׁי אַמֶּת, שְׁנָאִי בָּצַע, אַז מ'האָט די אַלע מדות, נו וואָס/זשע וועט ער דען חלילה 'אוועקגיין' פונעם אַמֶּת [ברצונן].
[אלא מאי] זעט מען דאָךְ, [אז] כאַטשיג זיי זענען יִרְאֵי אֱלֹקִים, אֲנֹשִׁי אַמֶּת, שְׁנָאִי בָּצַע, [אַבער] טאַמער איז צְרִיכִין לְהַחֲנִיף [לאדם], איז עס שוין מְעַנֶּה עֵינִים, זעט מען נישט דעם אַמֶּת. [ועל כן אף שהוא ירא אלקים, ואינו רוצה לנטות מהאמת, באם היה יודע ומכיר בהאמת, מכל מקום הרי שוב אינו מבין ומרגיש את האמת, ויסבור אף על השקר שהוא אמת].

מיט די עיני השכל וכו'. מיט דעם מיינט מען טאקע בעולם הזה, וואָרן ס'שטייט דאָךְ 'אינו מת' חלילה עד שענינו כהות. [און] דאָס איז דער פֶּשֶׁט, [אז] ער באַקומט א טירוף הדעת.
און דאָס איז מבואר בפירוש אין די גמרא און אין די אַלע מדרשים וואָס ער זאָגט [במשמעות עיני] 'סוף', [ולכאורה] וואָס הייסט סוף, אדרבה [אם קאי ק אויף] דעמאָלטס ווען מ'זעמט דעם שוחד, [אויף] דעמאָלטס זאָגט דאָךְ די גמרא אַז 'אי אפשר' שלא יטה, ווי רש"י זאָגט [דעם לשון], דעמאָלטס איז דאָךְ עס א טבעיות אַז 'אי אפשר' שלא יטה, נו וואָס אַל דען הייסט 'סוף'. נאָר דער אַמֶּת, דעם וואָס חכמינו ז"ל זאָגן אַז סוף ער זאָל נישט זען דעם אַמֶּת, דאָס מיינט מען אַז דער סוף איז [אז] דאָס איז דער 'עונש' מדה כנגד מדה, אפילו ווען ער באַקומט שוין נישט, ער האָט שוין נישט קיין אינטערעסע, ס'איז שוין נישטאָ וואָס ס'זאָל אים פאַרבלענדן, דאָס איז אָבער דער עונש אַז ער איז א 'פאַרבלענדער' מענטש, ער זעט פון טהור אויף טמא און פון טמא אויף טהור, ער זעט שוין נישט דעם אַמֶּת [גם בשאר עינים].

¹ במכילתא משפטים (נויקין פרשה כ) [ובילקוט שמעוני (רמז שנג)]: וְשָׁחַד לֹא תִקַּח (משפטים כג, ח). שמה תאמר הריני נוטל ממון ואיני נוטה את הדין, תלמוד לומר (דברים טז, יט) כִּי הִשְׁחָד יַעֲזֹר עֵינֵי חֲכָמִים בתורה. אתה אומר חכמים בתורה או אינו אלא חכמים כשמזמנו, תלמוד לומר (משפטים טז) יַעֲזֹר עֵינֵי פְקָחִים, אלו פקחי הדעת, שהן מטהרין ומטמאין מדעת עצמן. מכאן אמרו כל הנוטל ממון ומטה את הדין, 'אינו יוצא מן העולם' עד שיחסר מאור עיניו. רבי נתן אומר עד שיהא בו אחד משלשה דברים הללו, או טירוף דעת בתורה שיטהר טמא או שיטמא טהור, או יצטרף לבריות, או שיחסר מאור עיניו.

ובגמרא כתובות (דף קה:) תנו רבנן, כִּי הִשְׁחָד יַעֲזֹר עֵינֵי חֲכָמִים, קל וחומר לטפשיין. ויסלף דברי צדיקים, קל וחומר לרשעים. מידי טפשים ורשעים בני דינא ניהו, אלא הכי קאמר, כִּי הִשְׁחָד יַעֲזֹר עֵינֵי חֲכָמִים, אפילו חכם גדול ולוקח שוחד 'אינו נפטר מן העולם' בלא סמיות הלב. ויסלף דברי צדיקים, אפילו צדיק גמור ולוקח שוחד 'אינו נפטר מן העולם' בלא טירוף דעת.

² כן הוא בלשון רש"י משפטים (כג, ח): יַעֲזֹר פְּקָחִים. אפילו חכם בתורה ונוטל שוחד, 'סוף' שתטרוף דעתו עליו, וישתכח תלמודו, ויכהה מאור עיניו.

³ ועיין בדברי רבינו בשו"ת דברי יואל (סוף סימן קיח) וז"ל: ומובן שמה שכתבתי לשאול את חכמי ירושלים, אין כוונתי ח"ו לשאול לאותן שיש להם אפילו קצת נטִיה למלכות המינות וח"ל, שזה מסמא את העינים שלא להכיר את האמת בשום ענין שבעולם. וכוונתי רק על אותן החכמים המאמינים אך בהש"ת ובתורתו הקדושה ובשיועוֹת משיחוֹ, ולא חָלַק לבם להשפעת הדור של עיקבא דמשיחא אשר עליהם התנבא חז"ל ואמרו (סנהדרין צז.) יִרְאֵי חֹטֵא יִמָּאסוּ וסר מרע משתולל. ואתה דע לך.

⁴ ברש"י יתרו שם: אֲנֹשִׁי חִיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים.

נו

ומהאי טעמא הוכיח הכתוב תואר 'אנשי חיל' קודם שאר המעלות, כי הוא תנאי ויסוד גדול שיוכלו לדון משפט אמת

[און] איבערדעם שטעלט ער 'קודם'כב [תנאי זה של 'אנשי חיל', יען כי הוא תנאי הנצרך ביותר, אז] ער זאל עס נישט דארפן [להיות נצרך לשלחן אחרים], ווייל דאס איז אן ערונן עיניםכג.

נז

[ישוב הקושיא במאמר הנמרא]

והשתא אתי שפיר מאמר הנמרא ביצה המצפה לשלחן אחרים עולם חשף בעדו, דכיון שהוא נצרך לבירות, נעשו עיניו סמויות, ולכן אמרו הלשון שהעולם 'חושף' בעדו, מלהכיר ולהבין את האמת

דאס קאן זיין איז דער פשט [בדברי הגמרא דלעיל], המצפה לשלחן אחרים איז עולם חשף בעדו, ווייל ס'איז מעור עינים.

[אז ער איז] המצפה לשלחן אחרים, ממילא ווערט ער דאך פארפירט, ווארן ער איז דאך 'אנגעוויזן' אויף אנדערע [און] ער ווערט דערפון מ'שוחד, זעט ער נישט דעם אמת. דאס הייסט 'עולם חשף' בעדו. ער זעט נישט, ער ווייסט נישט אויף וועלעכן 'עולם' ער איז. ער זעט נישט דעם אמת וואס טוט זיך אויפן 'עולם'. ס'איז 'עולם' חשף בעדו, ס'איז אן ערונן עינים. וויבאלד אז ער ווערט פארפירט פון יענעם, אז ער איז אונטערווארפן [אונטער יענעם], אז ער איז ביי זיך נישט 'פעסט'.

נח

ווען ער האפט נאר צום באשעפער, אז ער האפט נישט צו 'יענעם' נאר צום

כב שהזכיר 'אנשי חיל' קודם לשאר המדות.

כב ועיין זה גם בדברי רבינו במסיבה א' ויקהל תשי"ט [לשון קדשו צב, אות טו-ו] וז"ל שם: [דהנה כתיב] וְאֵתָהּ תִּחְזֶה מִכָּל הָעָם אֲנָשֵׁי חֵיל - [ונפירש] וְאֵתָהּ תִּחְזֶה "ברוח הקודש" שלך - אֲנָשֵׁי חֵיל יִרְאִי אֱלֹקִים אֲנָשִׁי אֲמַת שְׁנָאֵי בָּצַע. מילא יִרְאִי אֱלֹקִים, דאס ווייסט מען דאך, אין אַזאַ דור דְּעָה אַז משה רבינו מיט זיין "רוח הקודש" האָט אויסגעוועלט יִרְאִי אֱלֹקִים, איז אודאי געווען [ריכטיגע] יִרְאִי שמים. [וכן] אֲנָשִׁי אֲמַת [איז דאך אודאי געווען] 'בתכלית' אֲנָשִׁי אֲמַת, [וואָס] מ'האָט גארנישט קיין השגה. [וכן] שְׁנָאֵי בָּצַע. [אבער] די ערשטע מעלה [שבחפסוק] שטייט אֲנָשִׁי חֵיל. וְאֵתָהּ רַשִׁי, וואָס הייסט אֲנָשִׁי חֵיל, 'עשירים', שאינם צריכים להחניף לשום אדם. זיי זאלן זיין 'עשירים', [וכן] מ'זאל נישט ברויכן קיינעם חנפ'נען. נו לכאורה, אַז זיי זענען יִרְאִי אֱלֹקִים, און אֲנָשִׁי אֲמַת, און שְׁנָאֵי בָּצַע, זאלן זיי חלילה גיין חנפ'נען? טון אַ זאך שלא כהוגן? ווי קען מען חושד זיין 'די' יִרְאִי אֱלֹקִים וואָס זענען געווען בימי משה רבינו, די אֲנָשִׁי אֲמַת, די שְׁנָאֵי בָּצַע, אַז טאָמער ברויך ער עפעס זאל ער גיין חנפ'נען. אלא מאי מוז זיין, ס'איז 'פארפאלן' [דא אפער להשתמר ולהנצל משוחד כשיש לו נגיעה]. אזוי שטייט, וְשֹׁחַד לֹא תִּקַּח כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲרֶה [פּתקים]. אַז מ'האָט 'רצון' אויף אַ זאך, ווערט מען פארבלענדט, מ'זעט נישט דעם אמת. די גמרא זאגט דאך [כתובות קה, א] "שוחד" מיינט מען נישט [דוקא] כסף, [נאר] שוחד "דברים" אפילו. יעדע זאך וואָס ס'טוט מחניף זיין, ס'באשאפט אַ רצון [הוא בכלל שוחד ומעורר את העינים]. זעט אויס, האָט מען מורא געהאט [אפילו] פאר די יִרְאִי אֱלֹקִים, פאר די אֲנָשִׁי אֲמַת, פאר די שְׁנָאֵי בָּצַע, טאָמער ברויכן זיי [אנקומען] צו יענעם וועלן זיי ברויכן צו חנפ'נען [אלהים], וועלן זיי פארבלענדט ווערן און זיי וועלן נישט זען דעם אמת. דאס זעט מען דאך אזוי אין פסוק.

וז"ל רבינו ביואל משה (א, קנט): ובפרשת יתרו בקרא דואתה תחזה וגו' אֲנָשִׁי חֵיל יִרְאִי אֱלֹקִים וגו', פירש רש"י ז"ל אֲנָשִׁי חֵיל, עשירים שאינם צריכים להחניף ולהכיר פנים. והנה בלאו הכי אמר שם שצריכין להיות יִרְאִי אֱלֹקִים אֲנָשִׁי אֲמַת שְׁנָאֵי בָּצַע, ואלה הנבחרים מכל העם מדור דיעה בכל אותן המדות, הכי יש מקום לחושדם שיחניפו ויכירו פנים להטות האמת. ועל כרחק צריך לומר כנ"ל, שאף באלו שיש להם כל אותן המדות, מכל מקום כיון שצריכין להחניף, נעשים משוחדים, ומעורר עיניהם ומסלף דברי צדיקים, ולכן חשב בראשונה מדה זו, שלא יצטרכו להחניף. וואס כן המנהיגים שצריכים להחניף עבור דבר מצוה, בשביל הרבצת תורה ויראה, זהו שוחד יותר עצום ממי שצריך להחניף רק בשביל עצמו, ויותר יש מקום לטעות בזה, שחושב שמתכוין למצוה. ובעוה"ר עכשי הכל הוא ביד הרשעים, והמון והכבוד, והכל צריכין להם, אשר בעוה"ר נופלים עד ידי זה לבורות נשברים רח"ל, והכל נגררים אחר דעת הצבור והמפלגות שתעו מן הדרך עד הקצה.

באשעפער, דעמאלטס פאָרכט ער זיך פאָרן אייבירשטען נאָר, נישט פאָר אַ מענטש, דעמאלטס' איז מעגליך צו זען דעם אַמט.

[אַבער] טאַמער פאָרכט מען זיך פאָר אַ מענטש, וויל מען דאָך שוין יענעם 'צוליב טון', [לויט] יענעם דעוּת. דעמאלטס זעט מען שוין נישט וואָס ס'טוט זיך אויף דעם עולם. דאָס איז דאָס רעכטע 'חשכות' י.ד. דאָס איז עיניו כהות, השחך יעור.

נט

וואו איז פאָרהאַנדן אַ גרעסער 'חשכות', ווי אַז מ'איז לאַ עלינו 'בלינד', [והכתוב קורא זאת בלשון] לשפים בעיניכם, אזוי ווי מ'האָט 'נעגל' אין די אויגן. וואו איז דאָ אַ גרעסער חשכות פון לשפים בעיניכם. ווי דער רמב"ן זאָגט [בביאור הפסוק] ואם לא תורישו את ישיבי הארץ מפניכם. איבערדעם איז רעכט וואָס ער זאָגט דאָ אַט, המצפה לשלחן אחרים איז עולם 'חשך' בעור.

ס

ובנוסח התפילה שבגמרא ברכות, יש להוסיף לפי זה לבאר גם הלשון ואל ידנה לבנו, קודם שמסיים ואל יחשכו עינינו. דהכוונה כי בזמן שאדם נצרך לבריות, מתחילה עדיין הוא מרגיש שהוא נטות מן האמת, ועדיין כואב לבו על זה, אבל לבסוף כבר נחשכו עיניו לגמרי עד ששוב אינו מרגיש בזה, ולכן הקדים לומר תחילה ואל ידנה לבנו, ואחר כך ואל יחשכו עינינו

איבערדעם זאָגט מען אין די תפלות, שתהא תורתך אַמנותנו, ואל ידנה לבנו, ואל יחשכו עינינו.

זאָגט ער קודם אַל ידנה לבנו. [ויש לפרש גם שייכות לשון זה בהמשך תפלה זו].

[דלפי המבואר לעיל (באות מח), הרי על קישור התפלה שתהא] תורתך אַמנותנו, זאָגט דאָך דער מהרש"א, [דעל ידי שתורתו אומנתו] קומט אויס מ'האָפט אַמאָל [לשלוחן אחרים, כי אינו עוסק להתפרנס משלו. ולזה התפללו] ס'זאָל זיין טאָקע תורתך אַמנותנו, אַבער מ'זאָל נישט האָפֿן צו 'יענעם', [מ'זאָל נישט זיין קיין] מצפה לשלחן אַחרים. דורכדעם וואָס מ'האָט נישט [להתפרנס משל עצמו], זאָל מען נישט [דארפֿן] האָפֿן [לאחרים].

[ולדרכינו נוסף לבאר בזה גם הלשון ואל ידנה לבנו]. וואָרן דורכדעם, 'קודם' [בשעת] אַז מ'איז מְשוּחָד פון יענעם, מ'וויל [אים] צוליב טון, [איין] 'תחילת' טוט נאָך וויי דאָס האָרץ [דערויף, ווייל] מ'נעמט נאָך עפעס אינאָכט אַז ס'איז נישט דער דרך אַמיתי. אַבער שפעטער, אַז מ'איז שוין דערינען, דערנאָכדעם זעט מען שוין נישט,

^{יב} ועיין בחובת הלבבות (בפתיחה לשער הכטחון) וז"ל: מפני שקדם מאמרנו בחיוב קבלת עבודת האלקים, ראיתי להביא אחריו מה שהוא צריך יותר מכל הדברים לעובד האלקים יתברך, והוא הכטחון עליו בכל דבריו, בעבור מה שיש בו מן התועלויות הגדולות בענין התורה, ובענין העולם. ותועלותיו בו בתורתו, מהן מנוחת נפשו ובטחונו על אלקיו יתברך וכו'. ומהן, שהבוסח באלקים תביאנו הבטחתו עליו שלא יעבוד זולתו, ושלא יקרה לאיש, ולא ייחל לבני אדם, ולא יעבדם להתרצות אליהם, ולא יחניף להם, ולא יסכים עמהם בבילתי עבודת האלקים. ולא יפחידהו ענינם, ולא יירא ממחלקותם. אבל יתפשט מבגדי טובותם, וטורח הודאתם, וחובת תגמולם, ואם יזכיר אותם לא ייזהר בכבודם, ואם יכלימם לא יבוש מהם, ולא ייפה להם השקר, כמו שאמר הנביא (ישע' ג, ז) וְהָאֱלֹקִים יַעֲזֹר לִי עַל כֵּן לֹא נִכְלַמְתִּי, עַל כֵּן שָׁמַתִּי פָנַי כַּחלְמִישׁ וְאָדַע כִּי לֹא אֲבוֹשׁ. ואמר (יחזקאל ב, ו) אֶל תִּירָא מִהֶם וּמִדְּבָרֵיהֶם אֶל תִּירָא, ואמר (שם) מִדְּבָרֵיהֶם אֶל תִּירָא וּמִפְּנֵיהֶם אֶל תַּחַת, ואמר (ירמ' א, ח) אֶל תִּירָא מִפְּנֵיהֶם, ואמר (שם, יז) אֶל תַּחַת מִפְּנֵיהֶם, ואמר (יחזקאל ג, ט) כְּשִׁמְרִי חֹזֶק מִצֹּר נְתַתִּי מִצְחָךְ לֹא תִירָא אוֹתָם וְלֹא תַחַת מִפְּנֵיהֶם.

[וממילא] טוט שוין נישט וויי דאָס האַרץ אויך נישט, ווייל מ'זעט דאָך שוין נישט דעם אַמֶת. מ'מיינט שוין אַז ס'איז 'אָזוי' דער אַמֶת, ס'איז עוֹלָם חֶשֶׁךְ בַּעֲדוֹ. איבערדעם זאָגט מען שְׁתָּהא תוֹרַתָּךְ אַמְנוּנָתְנוּ, אָבער קודם זאָל זיין וְאֵל יְיָהּ לִבְנוֹ, מ'זאָל נישט גיין דעם וועג [לצפות לשלחן אחרים, שהדרך בזה] אַז 'קודם' טוט נאָך וויי דאָס האַרץ. און 'נאָכדעם' לאָזט זיך אויס וְאֵל יְחִשְׁכוּ עֵינֵינוּ, נאָכדעם לאָזט זיך אויס אַז ס'איז גאָר עוֹלָם חֶשֶׁךְ בַּעֲדוֹ, אָזוי ווי דער מהרש"א זאָגט.

סא

ישוב קושיא ב-ג

מה שאמרו כי היונה הביאה אוֹרָה לְעוֹלָם, אין הכוונה על העלה זית שהביאה, אלא על אותו המאמר שהביאה באותה שעה באומרה יהיו מזונותי מרויחין בידי הקדוש ברוך הוא, וְאֵל יְהוּ מְתוּקִין כְּדִבְשׁ בְּיָדֵי בֶּשֶׁר וָדָם, והכוונה בזה, שעל ידי שלא יצטרכו לבשר ודם, ויכלו לראות את האמת, ולא יהיה העולם 'חושך' בעדו, וממילא יהיה 'אוֹרָה' בעולם דאָס קאָן זיין.

די יוֹנָה האָט געברענגט אוֹרָה לְעוֹלָם, [און] אוֹרָה איז טייטש אַז ס'איז נישטאָ קיין 'חֶשֶׁכּוֹת', [והכוונה בזה כי היונה] זי האָט אַראָפּגעברענגט אַ מֶאֱמָר וואָס דורך דעם מֶאֱמָר איז 'לעכטיג', [און דורכדעם] פאָלט מען נישט אַריין אין קיין חֶשֶׁכּוֹת. [ווייל] זי האָט געברענגט אַ מֶאֱמָר [שהיתה] טָרֶף בְּפִיהָ, יְהוּ מְזוֹנוֹתֵי מְרוּרִין כְּזִית [און] ס'זאָל זיין בְּיָדֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵל יְהוּ מְתוּקִין כְּדִבְשׁ בְּיָדֵי בֶּשֶׁר וָדָם. [והכוונה בזה] וואָרן אַז ס'איז מְתוּק כְּדִבְשׁ דעם פונעם בֶּשֶׁר וָדָם, איז עוֹלָם 'חֶשֶׁךְ' בַּעֲדוֹ, באַקומט ער אַן עָרוֹן עֵינַיִם, לְשָׁכִים בְּעֵינֵיכֶם, איז נישטאָ קיין 'אוֹרָה'. איבערדעם אַז זי האָט אָבער דעם מֶאֱמָר געברענגט, און דעם מֶאֱמָר אַז מ'געדענקט גוט, אַז ס'איז נאָר גוט אַלֶּס [בזמן] וואָס ס'קומט בְּיָדֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, ס'זאָל נישט זיין בְּיָדֵי בֶּשֶׁר וָדָם, דורך דעם מֶאֱמָר, דאָס ברענגט 'לעכטיגקייט', [ווייל דורכדעם] קאָן מען זען מיט אָפּענע אויגן, מ'זעט דעם אַמֶת, ס'איז נישט קיין עוֹלָם 'חֶשֶׁךְ' בַּעֲדוֹ, ס'איז נישט קיין פִּינִסְטערע וועלט, אַז מ'ווייסט נישט וואָס ס'טוט זיך אויף דער וועלט, מ'זעט נישט דעם אַמֶת, דעם אַמֶת'דיגן דָּרָךְ.

סב

איבערדעם איז דער מֶאֱמָר, [זה עצמו הוא] דעם וואָס די יוֹנָה האָט געברענגט אוֹרָה לְעוֹלָם. נישט מיטן זִית האָט זי געברענגט אוֹרָה לְעוֹלָם, נאָר מיט דעם מֶאֱמָר.

סג

איבערדעם זאָגט דער מדרש, די יוֹנָה האָט געברענגט אוֹרָה לְעוֹלָם, [דכתיב] עֲלֵה זִית טָרֶף בְּפִיהָ, דעם וואָס זי האָט געזאָגט מיטן 'מוֹיֵל' יְהוּ מְזוֹנוֹתֵי מְרוּרִין כְּזִית [וכו'], ס'שטייט דאָך נישט [אין פסוק] 'וואָס' זי האָט געזאָגט, [אלא דרשינן לה מהא דכתיב עלה זית] טָרֶף בְּפִיהָ'.

נאָר וואָס דען, דאָס איז דער פֶּשֶׁט. אַז מיט דעם ווייס איך [אז] אוֹרָה ברענגט 'דעם' כ"ה, דער מֶאֱמָר ברענגט אוֹרָה, אַז [מ'זאָגט] יְהוּ מְזוֹנוֹתֵי מְרוּרִין כְּזִית בְּיָדֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאֵל יְהוּ מְתוּקִין כְּדִבְשׁ בְּיָדֵי בֶּשֶׁר וָדָם, דעם ברענגט לעכטיגקייט, און

^{כ"ה} סגנון הלשון: שמאמר זה הוא שמביא את האורה [כלומר: אז 'דעם' ברענגט אוֹרָה].

מ'קאָן האָבן לעכטיגע אויגן [אַז] מ'זאָל זען דעם אַמֶת, אַז מ'קוקט נישט אַרויס אויף קיין פֿאַר זיך, נאָר אויף הַקָּדוֹשׁ פֿרֹדֶה הוּא.

סד

הקדמה ליישוב קושיא א (באופן ג-ד)

על כל פנים איז דאָס גרויסע נסיונות, אַז מ'זאָל בלייבן מיט תּוֹרָה 'אור'.

סה

ובזה יובן גם מה שאמרו בגמרא כי שמן זית מביא לחכמה, והוא מסוגל נגד שכחה. לפי שבו רמזו מאמר היונה שלא לצפות לבשר ודם רק להקב"ה, אשר זהו הסוגלה הברוקה לאמיתות חכמת התורה, ולמנוע שכחת התורה איבערדעם [ומובן גם כן מה שאמרו בגמרא] ^{כז} מִתּוֹךְ שֶׁהַשֶּׁמֶן מְצוּי, חֲכָמָה מְצוּיָה. [והוא חכמת התורה, ולהכיר את האמת שבתורה].

[וכן מה שאמרו כי] שֶׁמֶן זֵית אִיז [מסוגל] קעגן שִׁכְחָה ^{כח}. [ולדרכינו הכוונה, אַז] מ'זאָל נישט האָבן קיין שִׁכְחָה הַתּוֹרָה [שזה גורם סמיות עינים, וסילוף דרך האמת] ^{כט}. [נאָר] מ'זאָל זען דעם אַמֶת.

סו

יישוב קושיא א (באופן ג)

והנה בבאן ציוה ה' על גרות המנורה שהוא מקור החכמה, וכמו שאמרו דלפי שהמנורה בדרום, לכן הרוצה 'להתחכם' ידרים. ולכן צוה ליקח שמן זית, דוקא, המסוגל לחכמה

איבערדעם זאָגט ער, וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֵיךְ 'שֶׁמֶן זֵית' זָךְ. [ווייל] די מְנוֹרָה אִיז בִּדְרוֹם, [והיא] מְקוֹר הַחֲכָמָה ^{לא}. [ולכן יש ליקח לזה דייקא שמן זית שהוא ממקור החכמה].

^{כב} לשון הפסוק במשלי (ו, כג): כִּי בֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר.

^{כג} בגמרא מנחות (פה:): וְיִשְׁלַח יוֹאֵב תְּקוּעָה וְיִקַּח מִשֶּׁם אִשָּׁה חֲכָמָה (שמואל ב' יד, ב), מאי שנא תְּקוּעָה, אמר רבי יוחנן מתוך שרגילים בשמן זית, חכמה מצויה בהן.

^{כד} כמבואר בגמרא הוריות (ג:): תנו רבנן, חמשה דברים משכחים את הלימוד, האוכל ממה שאוכל עכבר וממה שאוכל חתול, והאוכל לב של בהמה, והרגיל בזיתים, והשותה מים של שיורי רחיצה, והרוחץ רגליו זו על גבי זו, ויש אומרים אף המניח כליו [פירש"י: מלבושיו] תחת מראשותיו. חמשה דברים משיבים את הלימוד, פת פחמין [פת האפיז בגחלים] וכל שכן פחמין עצמן, והאוכל ביצה מגולגלת בלא מלח, והרגיל בשמן זית, והרגיל ביו ובשמים, והשותה מים של שיורי עיסה [שנשתתה מלישה], ויש אומרים אף הטובל אצבעו במלח ואוכל. ^ה והרגיל בשמן זית. מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן כשם 'שהזית' משכח לימוד של שבעים שנה [שסודור בפיו כל ע' שנה], כך 'שמן זית' משיב לימוד של שבעים שנה [מחזיר את הלימוד שנשתכח הימנו כבר ע' שנה].

ועיין במהרש"א שם, דמזה יש לתת טעם דבכל שבעת המינים דחשיב בתורה חשיב הפירות עצמן דכתיב חטה ושעורה גפן וכו' חוץ מזית דנקט היוצא ממנו דכתיב זית שמן, משום דהזית גופא אין בו שבח א"י ואדרבה הוא משכח תלמודו, אכן שמן היוצא ממנו משיב לימוד והוא שבתו של ארץ ישראל.

[ונדברי הגמרא בענין אכילת זיתים שמביא לידי שכחה, הובא להלכה במגן אברהם (אורח קע, יט). ומ"מ כתב דאין זה אלא בעמי הארץ, אבל האוכלים ככוונה כנודע מוסיפין לו זכירה, כי הוא מתקן אותה, עיי"ש. והוא מדברי האר"י בשער המצות (ריש פרשת ואתחנן). וענין הכוונה בזה, הובא גם בבני יששכר (תנוכה ד, טו) עיי"ש. ^ו ועיין במור קציעה להיעב"ץ (אורח ס"ט קע) שכתב לחדש דרך זיתים חיים קשים לשכחה, אבל זיתים כבושים או מלוחים לית לן בה, וכ"כ גם בהגהות היעב"ץ למס' הוריות דף י"ג, עיי"ש. מיהו יש חולקים ע"ז וס"ל דאף כבושים ומלוחים קשים לשכחה, ועיין בזה בכף החיים (אורח קכו, כו. ויר"ד קטז, קסח). והרבה נוהגים לאכול זיתים באם נתנו עליהם שמן זית, דכיון שהשמן משיב את הלימוד הוא מציל מן השכחה, וכע"ז כתב בשו"ת שלמת חיים להגרי"ח זאנענפעלד זצ"ל (ח"א סימן מא) עיי"ש].

^{כז} וכמו שהאריך רבינו בזה בס"ג וישלח תשי"ז, ועוד בכ"מ.

^{כח} ושאר האופנים בזה לעיל בהדרוש, יודפס אי"ה בחלק ב' של הקונטרס.

^{כט} כמבואר בגמרא בבא בתרא (פה:): אמר רבי יצחק, הרוצה שיהיה יודים [פירש"י: בתפלתו יחזיר פניו לדרום], ושיעשיר יציפין, וסימינין, שלחן בצפון ומנורה בדרום. ורבי יהושע בן לוי אמר לעולם ידרים, שמתוך שמתחכם מתעשר, שנאמר (משלי ג, טו) אֵךְ יָמִים בִּמְיָנָה בְּשֹׁמְלָא עֶשֶׂר וְקָבוֹד. והא רבי יהושע בן לוי אמר שכינה במערב, דמצד אצודי (מעט לצד דרום), כגון אתון דיתביתו בצפונה דארץ

סז

ולזה אמר 'וְאַתָּה' תצוה, כי משה רבינו היתה השכינה עצמה מדברת מתוך גורנו, וכדי לזכות להשפעת החכמה ולראות את האמת בתורה, אנו צריכין לצפות ולבטוח רק על הקב"ה, ולא על שום ממוצע ושליח

דערפאר האָט ער געזאָגט [פאַר] מִשֶּׁה רַבִּינוֹן [שהוא מקור התורה והשפעת החכמה] 'וְאַתָּה' תצוה, אַז ס'זאָל זיין 'שְׂכִינָה' מִדְּבַר מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ^{לכ}.

[כדי] מ'זאָל וויסן [אַז מיט] דאָס ווייזט מען אויף 'דעם' [על ענין האמור הנלמד מן צֶלֶה זֵית שהביאה היונה], מ'זאָל זיך [ביי] אַלדינגס נאָר אויף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פֶּאַרלאָזן, אָן אַ מְמוּצָע, נישט מיט קיין שְׁלִיחַ.

סח

[און] איבערדעם [איז] 'וְאַתָּה' תִּדְבֹּר [אַל כָּל חֻכְמֵי לֵב], נישט על יְדֵי שְׁלִיחַ.

סט

[כדי] מ'זאָל וויסן:

אַז [סיי] וואָס ס'טוט זיך אויף דעם עולם, איז אַלעס פון הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. און מ'זאָל האָבן דעם איינציגן בְּטָחוֹן [נאָר] אויף הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, נישט אויף אַ בָּשָׂר וְדָם. 'אזוי' קאָן מען זען דעם אָמֶת, [ווייל] דעם ברענגט אֲוֶרָה לְעוֹלָם.

ע

איבערדעם איז 'וְאַתָּה' תצוה, האָט ער געוויזן מ'זאָל וויסן [אַז] אַלעס איז פון הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אַלײן! דאָס איז עס!

און אַלעס [אַנדערש] איז גאַרנישט. די גאַנצע וועלט, אַלעס, די הַבְּלִי הָעוֹלָם [איז אַלעס גאַרנישט], אַקעגן אַ סְקִינָה אַחַת^ל פון הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא [להשגיח עליה] לְטוֹבָה.

עא

סיום התורה - וברכת הקורש

דער בורא עולם זאָל אונז העלפן:

דער בורא כָּל עוֹלָמִים זאָל אונז העלפן באַר פִּנֵּי מִלֶּךְ חַיִּים (משלי טז, טו).

ס'זאָל זיין הַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

מ'זאָל אונז פירן אין דֶּרֶךְ הָאֱמֶת.

ישראל, אדרימו אדרומי [שתהיו פונים לצד ירושלים, משום דכתיב (מלכים א' ח, מח) וְהִתְפַּלְלוּ אֵלַי דֶּרֶךְ אֲרָצְם וגו']. ומנא לן דבבל לצפונה דארץ ישראל קיימא, דכתיב (ירמ' א, יד) מִצָּפוֹן תִּפְתָּח הָרָעָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ. ועיין עוד בגמרא ברכות (נו): הרואה שמן זית בחלום, יצפה למאור תורה, שנאמר וַיִּקְחוּ אֵלָיו שֶׁמֶן זֵית וְזָךְ. ועיין בילקוט שמעוני בפרשתו (רמז שעה): וַיִּקְחוּ אֵלָיו שֶׁמֶן זֵית, ולא שמן אגוזים ולא שמן צנונות, אלא בשמן זית שהוא אורה לעולם. - ומפרש הזית רענן: ששמן זית הוא 'מחכים', והוא אורה לעולם.

[ועיין בבני יששכר במאמרי חנוכה, שמזכיר כל ענין זה הרבה פעמים, שהמנורה ושמן זית רומזים לחכמה, ושלכן בנס חנוכה שהיה הנס מהתגלות אור הגנו שהיא חכמת התורה, נעשה הנס במנורה דייקא, ושמן זית דייקא].

^{לכ} ולא בבחינת 'שליח'. וכמבאר הענין בזה בישמח משה (ריש פרשת מטות) עיי"ש.

^{לכ} מלשון הגמרא ראש השנה (ח): בראש השנה כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון וכו'. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, וכולן נסקרין בסקירה אחת וכו'.

עב

ישוב קושיא א (באופן ד)

מכיון בפרשה זו נצטוו על המנורה ושמן זית שהוא השפעת החכמה, לכן הוזהר 'ואתה' תצננה, שלא יתערבו דברים אחרים בהתורה, ויהיה רק כחו של משה לבד, שהוא מקור התורה

איבערדעם איז וואס תצוה את בני ישראל, 'ואתה', משה רבינו, דער פת התורה, הוא ולא אחר.

מ'זאל נישט מאכן קיין תערוכות.

נישט אריינמישן 'נאך עפעס' אין די תורה הקדושה.

קיין אנדערע דרכים שונים ומשונים.

'נאר' מיטן דרך התורה הקדושה, און מיטן דרך האמת.

עג

דער בורא כל עולמים זאל אונז מציל זיין מכל צרה וצוקה.

מ'זאל מיר די זכיה האבן צו דינען דעם באשעפער, באמת ובשמחה, מתוך נחת.

מ'זאל ברענגען קדושה וטהרה אויף די וועלט.

איבערדעם די זיתים האבן געמוזט זיין בטהרה, מ'האט זיך נישט געוואלט פארלאזן ניטאמאל אויף טומאה הותרה בצבור^ל, נאר בטהרה אמתית.

מ'זאל די זכיה האבן, מרחיב צו זיין גבול הקדושה וטהרה.

מ'זאל מיר ניצול ווערן פון די חבלי משיח פונעם דור, און פונעם גרויסן 'חשכות' פון דעם עיקבא דמשיחא.

דער בורא עולם זאל אונז 'דערלייכטן' די אויגן.

און אידישע הערצער זאלן דערלייכט ווערן.

מ'זאל מיר די זכיה האבן, צו טון תשובה שלימה פאר הקדוש ברוך הוא.

מ'גייט שוין ארויס פון די ימי השוככים^ל, מ'גייט מיר אין די ימי השמחה. אדר און ניסן איז השפעת השמחה.

[זאל זיין] ליהודים היתה 'אורה' [ושמחה] (אסתר ח, טז).

דער בורא עולם זאל מאיר עינים זיין, [תהיה] מאיר עינינו^ל, [זאל] מ'זאל מיר זוכה זיין צו זיין צווישן די עובדי ה' באמת.

[און] מ'זאל מיר זוכה זיין צו זען ישועת ישראל, און התרוממות קרן התורה וישראל. בהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

^ל וכמו שהזכיר רבינו מענין זה לעיל בהדרוש (בהשייך לחלק ב' של הקונטרס).

^ל כי שנת תשי"ט היתה שנה מעוברת.

^ל מלשון רש"י בהעלותך (י, לא) בפסוק והיית לנו לעינים: כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו, תהיה מאיר עינינו.